

глибинність та коло спілкування, розуміти партнерів по спілкуванню і одночасно бути зрозумілим для співбесідників[1].

Звичайно комунікативна компетентність має свої складові, до яких входять: орієнтація в різних ситуаціях спілкування, що спирається на знання і життєвому досвіді індивіда, вміння ефективно взаємодіяти з оточуючими за допомогою розуміння себе й інших, адекватне орієнтування людини в самій собі, тобто у власному психологічному потенціалі, потенціалі партнера та ситуації. З цього ми бачимо, що вона зображується як структурний феномен, в якому містяться складові цінності, мотиви, знання, уміння, навички, установки.

Оскільки професія психолога відноситься до сфери «людина-людина», то професійно значущою якістю майбутнього психолога є вміння впливати на людей, тобто здатність до психологічного впливу на інших. З комунікативної точки зору цей вплив відбувається на вербальному рівні [2].

Так вербальний психологічний вплив складається насамперед наскільки психолог володіє словом. На такому рівні вплив відбувається через правильність мови і зміст слів, які використовуються [2]. Для цього потрібний багатий словниковий запас, дотримання орфографічних і стилістичних норм мови, використання зрозумілих для клієнта метафор і порівнянь, вибір слів та синонімів, які активізують у клієнта емоції.

Отже, комунікативна компетентність постає як ключова позиція в професійній діяльності студента-психолога. Від уміння встановлювати необхідні контакти з клієнтами залежить ефективність подальшої роботи та відносин з ним. Комунікативна компетентність майбутніх психологів – це налагодження контакту з клієнтами, розуміння їх та бути зрозумілим. Тому однією із задач ВНЗ є надання студентам правильного представлення про комунікативні якості особистості, які притаманні психологу, і сформувати та удосконалити їх.

Список літератури

1. Корніяк О. М. Сучасні підходи до вивчення комунікативної компетентності особистості // Проблеми сучасної психології: Збірник наукових праць Кам'янець – Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України / За ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої. – Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2009. – Вип.3. – С.294 – 316.

2. Шевченко Н.Ф., Паскевська Ю.А. Практикум із основ мовленнєвої компетентності психолога // Практична психологія та соціальна робота. – 2006. – №11 – С. 48-71

*Науковий керівник: Доценко Л.В.,
канд. психол. наук, доцент*

УДК 656.7.071.7-051 (043.2)

Главінська Е.С.

Національний авіаційний університет, Київ

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОВЕДІНКИ ПЛЮТІВ У ЕКСТРЕМАЛЬНИХ СИТУАЦІЯХ

Психологічний аспект підготовки працівників авіації до дій в екстремальних ситуаціях є надзвичайно важливим та вирізняється особливою складністю й

специфічністю цього процесу. Екстремальні ситуації під час польоту виникають в результаті впливу небезпечних факторів, технічної несправності літального апарату, аварій пристроїв керування та можуть спричинювати виникнення психічного стану стресу і паніки пілота й екіпажу. Отож, в екстремальних ситуаціях працівники авіації мають володіти навиками спеціальних дій, частина з котрих може бути попередньо запрограмована та відпрацьована.

Зиньковська С.М. зазначає, що для ефективності виконання дій в надзвичайних ситуаціях необхідне не тільки розвинуте переключення уваги, а також її розподіл між двома високомотивованими задачами. Авіаційні лікарі та психологи які вивчали психічні стани в надзвичайних ситуаціях стверджують, що у разі нової схеми та плану дій під час екстремальної ситуації, у людини виникає дослідницька активність направлена на подолання невизначеності ситуації. Таким чином, вчинки пілотів у надзвичайних ситуаціях повинні починатися не з відпрацьованих до автоматизму дій, а з переосмислення ситуації на основі нової інформації. З вищеприписаного випливає, що у працівників авіації має бути розвинена гнучкість мислення та швидке переключення уваги. Пілот має володіти не лише сенсомоторними навиками, а й включенням продуктивних форм психічної діяльності [3].

Основний зміст інтелектуальної діяльності людини в процесі взаємодії з технікою в проблемних ситуаціях полягає у вирішенні задач при відсутності адекватного плану дій. Перша задача: здатність до перетворення неповноцінної інформації у повноцінну, до переробки неявного сигналу в явний. Друга задача: гнучке та легке пристосування до обставин, які змінюються. Третя задача: здатність до швидкого продукування нових рішень. Для виконання вищеперерахованих задач необхідно виділити таку специфічну частину інтелектуальної діяльності, як оперативне мислення. Саме такий вид мислення забезпечує вирішення завдань, які виникають під час узгодження між запрограмованим і реальним планом дій [2].

Підготовка пілотів до керування літальним апаратом здійснюється у декілька етапів: пасивний, до якого входять: усне опитування, з метою перевірки знань, тренування можливості передбачати розвиток екстремальних ситуацій за допомогою створення комісією проблемних задач, психологічних перешкод, хибних сигналів, несумісних команд, несправних приборів з метою перевірки стресостійкості та оперативного мислення, а також активний етап: тренування, що проводяться безпосередньо в кабіні літака, де відбувається взаємодія з приладами, програвання уявних дій під час пілотування, практичне застосування теоретично-відпрацьованих навиків.

Отож, спеціальна психологічна підготовка працівників авіації до дій в екстремальних ситуаціях під час польоту формує не лише психофізіологічні захисні механізми особистості, а й сприяє формуванню стресостійкості [1]. Тренування пілотів практично реалізовувати теоретичні знання під час аварійних ситуацій, а також тренування гнучкості, оперативності та лабільності мислення сприяє виробленню у них психологічної стійкості і знижує ймовірність розгубленості та неадекватних вчинків під час аварійних ситуацій.

Список літератури

1. Геллерштейн С.Г. Предвосхищающие реакции в деятельности летчика / С. Г. Геллерштейн // Авиационная и космическая медицина. – М., 1963.
2. Завалова, Н.Д. Методологические вопросы анализа познавательных процессов оператора в критических ситуациях / Н. Д. Завалова, В. В. Лапа, В. А. Пономаренко // Вопросы кибернетики. Проблемы измерения психических характеристик человека в познавательных процессах. – М.: Наука, 1980.
3. Корчемный. П.А. Психологические аспекты повышения эффективности деятельности летных экипажей по обучению курсантов: дис.... канд. психол. наук / П. А. Корчемный. – М., 1979.

*Науковий керівник: Ільїна Т.В.,
ст. викладач*

УДК 159.9:371.13-053.4 (043.2)

Губицька А.О.

Національний авіаційний університет, Київ

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ПСИХОЛОГА З ДІТЬМИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

З точки зору вікової психології коли дитина починає відвідувати дитячий садок, то починається період психофізіологічного напруження, це стосується усіх сформованих систем поведінки, мислення, режиму життя, зміна умов соціального розвитку особистості дитини. Саме адаптація допомагає дитині пристосуватись до нового, звикнути до дітей, які знаходяться пору, яким так само важко звикнути до нових умов. Характер дитини залежить від психофізіологічних і особистісних особливостей, від сім'ї, від перебування в дошкільному закладі.

На наш погляд, процес адаптації у кожній дитини своєрідний і залежить від багатьох чинників. Саме в цей період потрібно приділити увагу забезпеченню психологічного комфорту, мати індивідуальний підхід до дитини.

На даний час ми проаналізували роботи багатьох психологів та науковців які займаються цими питання, та розділяємо їх думку, що особливостями роботи психолога з дітьми дошкільного віку є: створення психологічних умов для повноцінного розвитку кожної дитини в межах її вікових та індивідуальних особливостей; надання допомоги дітям, які мають труднощі у психічному, інтелектуальному та емоційно-вольовому розвитку; просвітницька діяльність.

Можна сказати, що роботу практичного психолога в дитячій дошкільній установі можна поділити на:

- 1) роботу психолога з педагогічним колективом;
- 2) роботу з батьками, діти яких відвідують дошкільний заклад.

На наш погляд, у першу чергу потрібно провести з батьками консультативну роботу (батьки, які вперше приводять свою дитину до дошкільного закладу, мають усвідомити психічне навантаження, яке доведеться пережити дитині; допомога у налагодженні постійних добрих взаєминах з вихователями; підвищення психологічної компетентності з певних питань, стосовно розвитку дитини та її адаптації); також батькам дуже важливо розуміти, що вони повинні брати участь у батьківських зборах (цікавитися успіхами та негараздами своєї дитини).